

Vor dem Einschlafen

Ich schlafe ein.
Bis zum Aufwachen wird
meine Seele in der geistigen Welt sein.
Da wird sie der führenden Wesenheit
meines Erdenlebens begegnen,
die in der geistigen Welt vorhanden ist,
die meine Haupt umschwebt.
Da werde ich dem Genius begegnen.
geniem. Und wenn ich aufwachen werde,
werde ich die Begegnung mit dem Genius
gehabt haben.
Die Flügel meines Genius werden
herangeschlagen haben an meiner Seele.

Před usnutím

Usínám.
Až do probuzení bude
moje duše v duchovním světě.
Tam se setká s vůdčí bytostí
mého pozemského života,
která dlí v duchovním světě,
která obletuje mou hlavu.
Tam se setkám se svým
A když se probudím,
budu mít v sobě setkání
se svým geniem.
Perutě mého génia
se dotkly mé duše.

Rudolf Steiner, přeložila Anna Brendlová

Konec sociálního státu?

Převážně sociálně demokratické vlády v Evropě, včetně té naší, by měly především pečovat aspoň o jistou sociální spravedlnost a zajištění důstojného života pro všechny, ale místo toho se právě v této oblasti snaží co nejvíce šetřit. Jsou k tomu jistě tlačeny nezbytností, za kterou stojí globalizovaná ekonomická moc, proti které nemohou mnoho podniknout, neboť jsou proti ní dnes daleko slabší. Svou slabost si vlády ještě zvyšují tím, že se vymaňují z ekonomické sféry tzv. privatizací, v Rusku výstižně nazývanou *prichvatizací*, která byla v mnoha případech hloupostí, neboť aspoň donedávna i na západě si státy ponechávaly ve vlastnictví takové firmy, které samy vydělávaly a sloužily dobře konzumentům i občanům. Ale snaha o likvidaci obecného majetku, tzv. commons, který existoval po celé lidské dějiny a mívával před soukromým obvykle přednost (např. již v římském právu stála *res publica* před *res privata*), úsilí převést i tyto oblasti, jako vodárny, základní dopravu a komunikace do soukromých rukou, už není jen problémem bývalých zemí komunistického bloku, podobné tendence zesilují i jinde. Ale i velké mezinárodní firmy jsou pod tlakem kontroly zbavených spekulčních peněz, kterých obíhá každodenně okolo světa okolo dvou tisíc miliard (2 000 000 000 000) dolarů, více, než kolik jsou finanční rezervy všech národních bank na celém světě.

Jistě za tímto současným ekonomickým stavem lidstva stojí v pozadí ahrimanské síly, které si tímto způsobem zotročují lidstvo z jedné strany, a to za pomoci Lucifera z druhé strany, který lidstvo ohlupuje reklamou a manipulací médií, aby bylo vůči tomuto nebezpečí slepé.

Jasně vědomí s jednáním ve zralé svobodě, nazývané Rudolfem Steinerem etickým individualismem, je cestou z této krize. Parazity není zapotřebí podporovat, ale je nutné umět

nést břemena druhých potřebných, kteří pomoc potřebují. Pokud se to nenaučíme, půjde svět opravdu do ještě větších katastrof. Nakolik bude schopen nést tuto odpovědnost ještě stát, je dnes otázkou jeho občanů, najdou-li v sobě dost svéprávnosti, rozhodnosti a vůle k tomuto úkolu sami přispět dáváním předtím, než bude možno si ze shromážděného brát. Ale úkol sociální zodpovědnosti musí být vyřešen skrze nás, kteří v této zemi žijeme, skrze jasné vědomí toho, že co se nám opravdu v životě počítá, není to, co činíme pro sebe, ale jen takové činy, jež konáme pro druhé, a to s láskou, která jediná může vylepšit svět, ve němž žijeme. Pokud můžeme v tomto směru vylepšit i náš stát, aby plnil s námi tuto úlohu, je také naší samozřejmou povinností se tohoto díla účastnit.

Jan Bouzek

Amerika, Německo a my

Jeshua ben Aharon ve své nové knize začíná slovy americké ústavy, která mluví krásně o lidských právech, včetně sociálních. Občas se v amerických dějinách něco z idejí ústavy USA naplnilo: na počátcích existence Spojených států, ve 20. století za Roosewelta, za jeho politiky New Deal, za krátkého pokusu Kennedyho před tím, než byl zavražděn. Hodnoty lidských práv a svobod, mezi něž patří i právo na důstojný život, se v dnešní době naplňují jen málo. Spíše je tomu naopak, síly, které dnes ovládají svět, se staví k zajištění lidské důstojnosti přezíravě, vytvářejí větší a větší rozdíly mezi bohatými a chudými, privatizují „commons“, tj. vše, co dosud bylo považováno za obecné vlastnictví, a na těch, kteří tyto služby nezbytně potřebují ke svému životu, také parazitují. Mnoho amerických ideálů je dnes převráceno v jejich opak. Diskuse o potřebnosti „amerického impéria“ našly mnoho příznivců mezi americkou vládnoucí elitou.

Nadutost, povýšenectví by neměly patřit k rozumné politice, ale bohužel tomu tak leckdy není. I u nás ti noví majitelé, kteří ze zmatků privatizace rázem zbohatli, aby brzy poté prodali své podíly oněm velkým mezinárodním společnostem, které dnes naši zemi ovládají pevněji než Sověty vedená RVHP, se často vyvyšují nad druhé a sociální potřeby bratrství jsou jim cizí. Často také vzniká oprávněný dojem, že se opět stáváme ve své zemi třetí kategorií obyvatelstva, po zahraničních majitelích, zaměstnavatelích a jejich manažerech, že jsme opět určitým druhem kolonie. Už dlouho to tak pociťují jiné bývalé socialistické země, i občané bývalé NDR, tzv.. Osis.

Všichni se v globalizovaném světě potřebujeme, a nejen novokolonialisté, i náš národ má dost svých lumpů. Snažme se i v této situaci důstojným způsobem spoluvytvářet nové společenství i s těmi, kteří k nám přišli. I když se do kolonií obvykle neposílají ti nejlepší, jistě je mezi nově příchozími mnoho slušných a schopných lidí, které potřebujeme, protože sami dosud slušných lidí s podnikatelskými schopnostmi dostatek nemáme; nebyli jsme na nové poměry dostatečně připraveni. Musíme to ovšem co nejrychleji dohonit. Tento národ, tato země, přetrvávají jen tehdy, budou-li k tomu mít dost vůle.

Naše noviny, patřící vesměs velmi pravicovým kruhům německým, si potrpí na snižování hodnot a charakteru českého národa už nad únosnou míru. Pomáhají jim v tom typy, kterým se říkalo ve třicátých letech pátá kolona či aktivisté. Voskovec s Werichem o nich několikrát prohlásili, že to dělají částečně z blbosti a částečně za peníze, a ani dnes tomu není jinak. Bohužel se obdobná situace jeví dnes někdy i v rozhodování našeho soudnictví; vytváří se v této sféře dojem, že i tam jede, kdo víc maže. Ovšem v Německu mají doma neméně lumpů než u nás, a tamní lumpové mají dnes více moci k tomu, aby dokázali mnohé pokazit; leccos už tam dnes připomene třicátá léta 20. století.

Nejsme ve svém celku horší než jiní, a máme mnohé, nač můžeme být i oprávněně hrdí. Síla vůle národního obrození v 19. a raném 20. století byla obrovská, pozoruhodný byl

rozmach dvacátých a třicátých let 20. století a později léta šedesátá s mnoha kulturními impulsy i s pokusem o důstojné sociální uspořádání tzv. třetí cesty, před kterou se všichni okolo třásli, a proto ji za obecné podpory zadusili; ještě dnes po ní pro jistotu plivají, aby se opravdu něco podobného neopakovalo. Několikrát jsme dokázali být lepšími, než jinak obvykle jsme: v šedesátém osmém, v osmdesátém devátém roce.

Ale ani naposled jsme s tímto entusiasme dlouho nevydrželi, opět jsme nechali navrátit předchozí stav společenské nedůvěry, vztahu mezi vlky a ovce. Schopní a čestní lidé byli vždy vzácní, ale dnes je jich snad ještě méně než jindy. Není jich zatím zřejmě dost na zvládnutí zkorumpovaných a sobeckých lumpů, takových, kteří tuto zemi pomáhají ničit. Také je u nás dost hodných ňoumů, kteří lumpům v jejich činnosti nedovedou bránit. Ovšem hranice mezi dobrem a zlem je v každém z nás, nebojujeme proti bytostem z masa a krve, ale proti mocnostem a silám, které si některé své lidi zotročily, aby skrze ně mohly do našeho světa působit.

J. Bouzek

Souvislost umění s poznatky duchovní vědy

Referát o přednášce Rudolfa Steinera ze dne 29. 12. 1914, referuje *J. Bouzek*

Přednáška byla přednesena v Dornachu, v rámci příprav stavby prvního Goetheana na počátku první světové války. Byl už otištěna jednou v tomto časopise, ale současná diskuse si vyžádala její připomenutí. Rudolf Steiner začal od architektury. Nejvíce odděleno od lidské bytosti se dnes jeví být umění stavitelské. Architektura; je ve službách našich podnětů užitekosti, anebo náboženské službě, estetické a podobně.

Fyzické tělo je tělo čistě prostorové, ale éterické tělo přesahuje tuto prostorovost a nalézá se v intimním spojení s kosmickým celkem. Všechno v éterickém těle je rytmem, cyklickým proudem pohybů a činností. Podobně jako v hudbě málo záleží na prostorovosti, daleko více na čase než na prostoru. Éterické tělo je nadto tělem silovým, je zdrojem těch sil, jejichž je projevem. Jednou z těch sil je vzpřímení lidské postavy; éterické tělo pracuje během času k tomu, aby vedlo lidskou fyzickou postavu vzhůru do lidské podoby. Podobný proces nastává i při zvednutí ruky; myšlenka, že chci zvednout ruku, působí z astrálního těla na tělo éterické, éterické tělo jde napřed nahoru, a za ním fyzická ruka následuje.

Při každém pohybu se setkáváme s výkonem síly, po pohybu nastává opět stav rovnováhy. Není to v našem vědomí, ale je to tak moudré, že se k tomu svou inteligencí nemůžeme ani přiblížit. Tato moudrost musí být vyvinuta bez našeho vědomí. Při nejnepatrnějších pohybech nám musí ale pomáhat bytost z hierarchie andělů, která svojí moudrostí daleko předbíhá moudrost lidskou. Je tedy prvním krokem iniciace získat poznání o tom, jak tyto síly působí na lidskou přirozenost. Když tento silový systém vyneseme ze sebe a uspořádáme podle toho hmotu, vzniká stavitelské umění. Architektura je promítáním vlastní zákonitosti fyzického těla mimo nás ven do prostoru.

Podobně můžeme to, co působí ven z těla astrálního do těla éterického snést dolů z éterického těla do těla fyzického, zfyzičtíme tím zákony těla éterického. S tím, co takto pak vzniká z našeho těla éterického, z toho vzniká sochařství, Posouváme tedy skoro zákony éterického těla o jeden stupeň dolů:

stavitelství

fyzické tělo

sochařství

éterické tělo

Zákony těla éterického neoddělujeme od sebe, ale posouváme je do své postavy. Jako v architektuře přebíráme zákony fyzického těla, tak v sochařství sesazujeme o jeden stupně dolů zákony éterického těla, jen nakolik astrální tělo a Já vnáší podněty do těla éterického, natolik přecházejí také do sochařství. Hledáme-li tedy zákony sochy, musíme si uvědomit, že to jsou zákony našeho éterického těla.

Zasuneme-li pak astralitu do těla éterického, může vzniknout jedině obraz, a tak vzniká malířství. Malířství je uměním, které má v sobě zákony našeho těla astrálního.

malířství

astrální tělo

Obrátíme-li dále pozornost ke čtvrtému článku naší lidské bytosti, k našemu Já, a posuneme-li toto Já v jeho zákonech dolů do těla astrálního, a ponecháme-li ho zde v pohybové činnosti, dostaneme ho o půl stupně dolů s horizontem svého vědomí, pak vzniká hudba

hudba

Já

Hudba tedy obsahuje zákony našeho Já, ale ne tak, jak je prožíváme v obyčejném prozaickém životě, ale zatlačeny dolů do podvědomí, do astrálního těla.

Chceme-li mluvit o vyšších člancích lidské bytosti, o duchovním Já, můžeme hovořit jen o něčem, co je zatím ještě mimo naši lidskou bytost; v pátém věku teprve pomalu začínáme činit toto duchovní Já vnitřním článkem. Jestliže však to člověk přijme jako přicházející z něčeho vyššího a sestoupí s tím do svého Já, s tušením svého Já duchovního, potom vzniká poezie, báseň.

A kdybychom chtěli jít ještě dále, můžeme si říci. Jednou se také pohrouží životní duch do duchovního Já. Ovšem zde jde o něco, co může dospět k určitému stupni dokonalosti až ve velmi vzdálené budoucnost. Můžeme tedy na tomto poli hovořit nejvýš tak, jako hovoříme o zvatlání dítěte ve srovnání s pozdější dokonalostí řeči. Tímto uměním bude jednou eurytmie

eurytmie

životní duch

Eurytmie musí vstoupit do lidské duše, ale nemůže být podnětem k nějaké pýše, protože zdokonalit se může až v budoucnosti.

Rozlišení čtyř článků lidské bytosti je ovšem jen zjednodušením skutečnosti, věc je daleko komplikovanější. Astrální tělo např. se skládá ze sedmi článků; jeho nejjednodušší část lze označit jako úzce přiléhající k fyzickému tělu. Každý z článků lidského organismu je opět sedmičlenný, potom máme již 49 článků.

Představte-li si, že sedm článků astrálního těla je navzájem v takovém působení, jako tóny v oktávě a jejich intervaly: prima, sekunda, tercie, kvarta atd., pak jsou prožívány jednotlivé tóny melodie v odpovídajícím článku astrálního těla. Tercie je prožívána v tom článku, který odpovídá samotnému tělu astrálnímu, kvarta v článku, který odpovídá myslící duši rozumové, kvinta v tom, co odpovídá duši vědomé. A když si vzpomeneme, že v lidském organismu máme vlastně devět částí, tedy musíme tak členit i tělo astrální.

Článek astrálního těla, odpovídající tělu fyzickému – prima

Článek astrálního těla, odpovídající tělu éterickému - sekunda

Článek astrálního těla, odpovídající tělu astrálnímu - tercie

Tercie tedy odpovídá duši citivé a také tělu astrálnímu - proto se rozlišuje malá a velká tercie

Jako astrální bytost jsme vytvořeni podle hudebních zákonů. My sami jsme hudebním nástrojem. Moli bychom si říci, že jsme v souladu s hudbou sfér, že kosmos hraje pomocí našeho astrálního těla naši vlastní bytost.

Dříve lidé věděli, že lidská hudba může být jen napodobením hudby nebes, která započala již stvořením lidstva. V lidské evoluci musí být cesta, skrze očistění vnějšího chaotického života, aby skrze zevní hmotnou hudbu bylo slyšet spirituální hudbu světů. Hudba proto také byla obětní službou, náboženskou službou, to se vyjadřovalo ještě v 210.,

11. století. Říkalo se: *Ut queant laxis resonare fibris mira gestorum famuli tuorum solve poluti labii reatum, Sancti Ioanni!* Kdybychom to přeložili, museli bychom říci: Aby mohl Tvůj sluha s odlehčenými hlasivkami opěvovat zázraky Tvého stvoření, usmíř vinu zpozemštělých rtů, svatý Jene. Z této věty vzniklo i naše označení tónů, jen s (ut se) se později nahradilo znakem do - do, re, mi, fa, sol, la, si, do.

Duchovní postatu, která byla zapomenuta, musíme opět najít. Vývoj prošel sestupem, jsme dnes jakoby v bažině s kalnou vodou, a z toho se musíme zase dostat ven.

Člověk spí nejen v noci, ale mnohé v něm sí i ve dne. V noci spí více, co je v myšlenkách a pocitech, ve dne spí více to, co je ve vůli a v pocitech. A právě do tohoto elementu vůle se noříme, když dáme svému Já vstoupit do astrálního těla. Nasloucháte-li nějaké symfonii, sestupujete do toho, co jinak ve dne spí. Hudební působení dává nám proniknout, sjednotit se se světem, srůstat s proudící masou tónů.

Básnictví naopak vzniká tehdy, když se to, co prožíváme v noci, promítne do denního bdění. Vše záleží od toho, aby se takové poznání stalo živou inspirací, nikoli mrtvou poučkou; snadno lze pak pochopit i např. rozdíly mezi durovou a molovou stupnicí v hudbě.

O návrhu ústavy Evropské unie

Referuje se o něm u nás jen málo a ještě jen povšechně, bez podstatných informací o jejím obsahu, ale má a bude mít význam i pro nás, a proto stojí zato si jí aspoň krátce povšimnout. Současný nový návrh evropské ústavy má řadu stránek, které lze považovat za nedostatečné, ale jiné základní jsou přijatelnější, než se u nás zdá. Např. v preambuli k ústavě se praví:

„Ve vědomí, že Evropa jako kontinent je nositelkou civilizace, a její obyvatelé, kteří ji osídlili od počátku lidstva ve více vlnách, po staletí rozvinuli hodnoty, které jsou základem humanismu: rovnost lidí, svoboda, působení rozumu;

čerpající z kulturních, náboženských a humanistických tradic, jejichž hodnoty jsou svým dědictvím nadále živé a mají ústřední místo v člověku;

v představě o neporušitelnosti a nezcizitelnosti jeho práv, spolu s předností práva v jejím společenství, v přesvědčení, že nyní víceméně sjednocená Evropa bude dále kráčet na cestě civilizace, pokroku a prosperity všech svých obyvatel, i těch nejslabších a nejchudších;

že zůstane kontinentem, který je otevřen kultuře, vědě i sociálnímu pokroku; který bude posilovat demokracii a transparentnost jako základní rysy svého veřejného života a bude působit k rozvíjení a uplatňování míru, spravedlnosti a solidarity ve světě;

v jistotě, že evropské národy, jakkoli jsou hrdé na své národní identity a dějiny, jsou rozhodnuty překonat staré rozdělení a stále úžeji spojeny budovat svůj společný osud, v jistotě, že Evropa, „spojená v mnohosti“, jim poskytuje ty nejlepší možnosti,

při

respektování práv jednotlivce a ve vědomí jejich odpovědnosti vůči budoucím generacím a

Zemi bude pokračovat v tomto velkém dobrodružství, které otvírá prostor, ve kterém se může rozvinout lidská naděje,

(text pokračuje: jsou účastníci této smlouvy po řádné výměně příslušných zplnomocnění dohodnuti, jak následuje:..)

článek 1: Hodnoty Evropské unie:

Hodnoty, na kterých je Unie založena, jsou: respektování lidských práv, svoboda, demokracie, rovnost, právní systém a dodržování lidských práv; tyto hodnoty jsou společné všem členským státům ve společenství, které se vyznačuje pluralismem, tolerancí, spravedlností, solidaritou a zamezením diskriminace...

Aspoň text preambule a začátek ústavy zní lépe, než jsme čekali. Návrh evropské ústavy má leckteré přednosti a stojí jistě za prostudování a diskusi – zdá se, že může vytvářet vhodný rámec i pro pokračování existence naší země, České republiky, a našeho národa. Budeme o to ovšem muset usilovat se vši odpovědností a energií, neboť nic nebude ani od této nové vrchnosti jen tak zadarmo.

J. Bouzek

Problém rozdělení rozumu, citu a vůle a potřeba jeho překonání

E. Fucke se zamýšlí v Goetheanu č. 26 (29. června 2003) nad tím, co způsobilo dnešní světovou situaci. Byly všechny informace o iráckých zbraních hromadného ničení cílenou dezinformací? Snižování lidské důstojnosti, animalizace se stávají něčím, co je už běžnou součástí dnešních událostí ve světě. Jednotlivec se od nich izoluje, nepouští takové zprávy k sobě. Bylo tomu tak a je i nadále za občanských válek v Africe, za války v Iráku, při teroristických útocích jinde. Lidé se izolují, jejich zájem se koncentruje na vlastní osobu. Vztah cítění ke světu se otupuje, chybí teplý vztah k jiným lidem, to umožňuje násilí, mučení, vraždy. Tím se cítění odděluje od myšlení. Vztah mezi myšlením, cítěním a chtěním se uvolňuje. Cítění málo zasahuje do kalkulace, pokud vůbec, vůle se jaksí uvolnila od ostatního – instinkt, pud řídí často více volní činy než rozmysl a cítění. I Amnesty International si stěžuje, že vědomí o potřebě lidských práv je v poslední době otupeno.

Duchovní život je na jedné straně napadán abstraktním samovolným myšlením, které ztrácí pečlivé vnímání světa, na druhé straně pudovou vůlí, která otupuje cit. Na jedné straně panuje kalkul bez citu, jinde hypertrofuje vůle. A to je provázáno erupcemi citu bez rozumové úvahy, jako v případě misijní činnosti ať již islámu či poslání uplatnit „euroamerickou civilizaci“ proti tzv. barbarství. Ovšem nejsme mimo svou dobu, a musíme se snažit ji spoluvytvářet, máme více odpovědnosti než ostatní, a musíme činit, co činit dovedeme.

J. Bouzek

Waldorfské školství u nás a ve světě a globalizace

I když nevíme, jak všechno dopadne, přece se v současné kontroverzi kolem další existence waldorfských škol podařilo najít dost takových lidí, kteří pochopili, že je nutno se vzepřít státnímu diktátu na jednocení školství podle ministerských předpisů; v tom bylo získáno mnoho spojenců a lze vyjádřit naději, že se situace nějak vyřeší; i když zápas o ně potrvá jistě i nadále.

GATS (General Agreement of Trade and Investment, Generální dohoda o obchodu a investicích) má jistě své stinné stránky, mnozí v ní vidí další pokus mezinárodních monopolů o zvýšení jejich moci, a jistě je to také pravda, ale ne celá. Z nového vyjednávání jsou vyloučena ta odvětví, která patří pod moc států, nemůže se to tedy týkat justice, policie a armády. Jde především a dodávky překračující hranice, o konzum služeb v zahraničí (např. turistika), komerční prezence v zahraničí a dočasnou migraci těch, kdo vykonávají v zahraničí služby.

O školství se má jednat do té míry, pokud příslušné státy otevírají svůj školský systém privátní iniciativě. Nové úsilí o „privatizaci“ školství v rámci nové dohody o službách vypadá na jedné straně hrozivě, ale na druhé straně poskytuje možnosti např. i waldorfským školám, neboť vymaňuje školství ze státního diktátu, jak se jeví např. i u nás v poslední době. Školství není nikde lukrativní záležitostí, a zatím se do něj podnikatelé nehrnou nikde na světě natolik, jako do opravdu lukrativních obchodů.

Protože svoboda služeb je součástí trhu Evropské unie, do vyjednávání vstupuje unie jako celek; postoj bude dohodnut radou, ve které jsou zastoupeni ministři zahraničního obchodu všech členských států. Pro privatizaci státních odvětví či podniků neexistuje žádná mezinárodní dohoda, je věcí každého státu, čemu dá přednost v kterém případě; mohli bychom z posledních dějin dodat, že ani hlouposti se ovšem meze nekladou. Ovšem těch, kteří hájí GATS a WTO (Světová obchodní organizace) je mezi rozumnými lidmi daleko méně, než těch, kdo ho kritizují. Jistě poměry v mnoha částech světa právě působení těchto organizací zhoršilo a zlepšilo něco právě jen pro koncentraci bohatství v rukou malé skupiny lidstva. Mezi anthroposofy hájí pozitivní stanovisko k WTO, v diskusi v Goetheanu snad jen Detlef Hardorp.

Ve školství bude vše záviset od vytrvalého úsilí rodičů i veřejnosti. Nedejme se ukolébat, v dnešním světě má svéprávný občan, pokud jím opravdu je, možnost ovlivňovat politiku své země, i podílet se na moci, přes překážky mu kladené.

J. Bouzek

Ani klonovaná zvířata nejsou identická

Normování strojů, zařízení, předepsané ohnutí banánů apod., kterým se přenáší užitečná standardizace strojů do míst, kam nepatří, je problémem, se kterým bojují např. biologičtí zemědělci, neboť se tím ochuzuje různost, potřebná např. při pěstování obilovin a jiných rostlin. Ale toto úsilí o zglajchšaltování utrpělo v posledních letech překvapující porážky. Mechanistický systém automatických shodných částíček, který žil v materialistických představách 19. století, vyvrátila již v minulých deceniích moderní fyzika, která zjistila již mnoho faktů, jež takovým představám odporují, a vrátila se jaksí k „okultním“ představám náboženských tradic, nebo aspoň u nich již přešlapuje. Novým pozoruhodným fenoménem je, že klonovaná zvířata nemusí vypadat jako jejich rodič, ani se nemusí podobně chovat. Klonovaná prasátka ukazují spíše větší rozdíly v tom, jak se chovají, než prasátka z tradičního chovu. Charakter a temperament, uzavírá zpráva, nejsou duplikovatelné. Ale duplikovatelné nejsou ani tělesné znaky. Vědci texaské A&M University předvedli loni naklonovanou kočku, jejíž srst vypadala ve svém vzoru podstatně jinak než srst její kočičí matky. Příroda ukazuje,

že si nedá tak poručit, jak jsme si představovali, a v tom je i naše naděje do budoucnosti.

J.B.

Jak si mohou občané a spotřebitelé získat moc

Interview s Gregem Steltenpohlem, pracovníkem v alternativním ekologickém podnikání (podle RSF Quarterly 31. 3. 2003, kráceno)

Gregu, vy jste založil v roce 1980 spolu se dvěma přáteli v Santa Cruz Odwalla, Inc., společnost pro distribuci čerstvé šťávy. Co vás k tomu vedlo a jaké jste z toho získal poučení? Naším cílem bylo snížit výšku ohrady, kterou obchodníci postavili okolo hodnot. Kultura obchodu vytvořila systém zvyků či přístupů, která oddělila lidský osobní smysl od jejich konání v obchodě a od toho, jaké produkty se vyráběly. Svým způsobem jsme říkali: „Na jedné straně jsou producenti, na druhé ti, co jejich produkty kupují, promluvme si navzájem.“ Proti distanci obvyklé při obchodním jednání jsme se snažili vytvořit systém kulturního

rozhovoru. Důležité bylo vytvořit jasnou sdílenou představu o smyslu našeho konání a jasnou hierarchii hodnot. Jejich vnesení do obchodu je základním organizačním prvkem; postupně se to stalo obvyklejším. Opravdu si myslím, že pravá spiritualita se vyjadřuje v činech, lidé svou spiritualitu vyjadřují svými činy. Idea správného způsobu života oslovuje lidské duše a jejich osudový cíl. Nepracovat s těmito faktory by bylo velkou ztrátou.

Kdy jste poprvé poznal efekt globalizace v naší společnosti?

Už v raném mládí. Nechal jsme se poslat v rámci sociální služby do eskymácké osady na Aljašce. Všichni zprvu dopravovali všechno na saních tažených psy, jen jedna rodina měla sněžný skútr. Za rok už ho používaly všechny rodiny s jedinou výjimkou. Byla vietnamská válka, muži vstoupili do Národní gardy, a vrátili se velmi změnění: chtěli všechny materialistické pastičky vnějšího světa. Začali se chovat jinak k ženám. Bylo jasné, že zde působila velká síla, která měnila životy většinou negativně.

A kde jsme dnes co se týče globalizace?

Náš ekonomický systém je postaven na nesprávném předpokladu, že růst je neomezený. Už víme, že komplex nadnárodních společností enormně zatěžuje životní prostředí a prudce zvyšuje rozdíly v bohatství. My, kdo jsme pracovali v „hnutí pro sociálně odpovědný obchod“, jsme se pokoušeli postavit proti silám, které přinášejí choroby a závist, ale utrpěli jsme řadu porážek.

A to jak?

Rok 1999 byl pro nás obzvlášť těžký. Dva přátelé byli přinuceni prodat svou firmu Unileveru. Jeden z neslavnějších podniků, přátelských k prostředí a k lidem, byl převzat nadnárodní korporací. Bylo mi jasné, že musíme najít nové způsoby, jak tomu tlaku čelit. Proto jsme vytvořili BALLE (Obchodní alianci pro ekonomiku působící lokálně) a systém sociálního podnikání (SVN), národní organizaci podnikatelů, investorů a ostatních, kteří usilují o vybudování spravedlivého a udržitelného světa skrze obchod. BALLE vytváří, podporuje a spojuje lokální sítě obchodu, vytvářející lokální živé ekonomiky v jejich oblastech. Tento nezávislý obchodní systém, založený na společenstvích, má svobodu k vykonávání správné politiky v životním prostředí, zaměstnanosti i pro obce či regiony, protože není svazován tím hlediskem, aby finanční nároky kapitálových podílníků kladl nade vše ostatní. BALLE pracuje asi s dvaceti lokálními sítěmi.

Jak bude síť BALLE pracovat na praktické úrovni pro obchodníka, který do ní vstoupí?

Potřebou je, aby obchodníci získali ve svém regionu co nejvíce možno dodávek a služeb. Mám rád okruh o poloměru asi sto mil. Je to rozumná vzdálenost pro farmáře, aby v jednom dni dodal své produkty a vrátil se domů včas tak, aby se dobře vyspal. Pokud je zapotřebí něco, co se v regionu nedá opatřit, BALLE spojí jejich síť s kolegy, kteří sdílejí obdobnou

stupnici hodnot pro zdravé regionální hospodářství. Tak vědí, že jejich peníze slouží podobným cílům.

Zmenší to působení nadnárodních korporací?

Nikoli krátkodobě, ale obce a regiony mohou získat postupně lepší kontrolu nad svým ekonomickým systémem tím, že budou kupovat základní potřeby od nezávislého místního obchodu a farem; týká se to jídla, oděvů, energie, stavebních materiálů. V komunikacích a technologiích budou hrát větší korporace vždycky větší úlohu. Protože ale společnosti usilující o maximální profit získávají postupně větší a větší kontrolu nad médii, vládou, výchovou dodávkami vody a potravin, má BALLE důležitou roli v decentralizaci ekonomie, aby i vlastnictví bylo více rozšířeno; to chrání rovněž demokratické svobody.

Čím prospěje spolupráce BALLE s RSF (Nadace Rudolfa Steinera)?

Vždycky jsem věřil ve společenskou investici, proto také investuji do RSF. Nižší výnos je dobře zaplacen radostí, že žiji ve zdravém společenství. Je mnoho způsobů, jak prospět v neziskovém investování tak, aby to vylepšilo situaci regionu. Společně můžeme přispět k vytvoření globální ekonomiky, postavené na spravedlivých a udržitelných lokálních ekonomikách.

O co usiluje projekt Interra?

Interra projekt se snaží spojit dvě velmi silné myšlenky. Jednou z nich je posílení moci individua jako občana i konzumenta. Druhou je význam a síla sítí a koalicí, které Rudolf Steiner nazýval asociacemi výrobců a spotřebitelů. Chceme dosáhnout udržitelnost rozvoje, když pro to nemáme lepší slovo, jak vytvářet obchodní systémy bez toho, abychom ničili samou podstatu udržitelnosti. Stali jsme se součástí ekonomického a sociálního systému, který dnes vytváří hyperstát materialismu, násilí a manipulace se svobodnou vůlí. Mnoho z nás vidí jiné možnosti pro naši planetu, možnosti lásky a sdílení hodnot. K tomu jsou zapotřebí nástroje.

Interra bude jedním z těch nástrojů?

Interra byla impulsem k vytváření infrastruktury a nástrojů k tomu, abychom ukázali, že takové jednání je více uspokojující než sobecké. Je to sociální hnutí, jehož smyslem a cílem je ukázat, že pokud spojíme principy občana a zákazníka, můžeme jednat s daleko větší silou. Nakupování se má stát určitým druhem hlasování. Užitím elektronických platebních karet, které budou spojeny s programem diskontu (slev) pro ty, kdo budou kupovat u firem, jež činí něco pro udržitelný rozvoj. Jedním ze základů je regionální obchod, druhým zelená energie, soběstačnost a výrobky a služby co nejméně ničící životní prostředí. Dalším pilířem jsou organizace, jež učinily krok k sociální spravedlnosti, zahrnující spravedlivou mzdu a spravedlivou cenu výrobku.

Naše obchodní síť by měla být vytvořena společnostmi, které souhlasí s jistou mírou transparentnosti a vůle pokusit se pohybovat konstruktivním směrem. Pokoušíme se spojit BALLE (to co chceme) a Interra (to jak to lze udělat). Chceme dodávat dostatek informací a znalostí, které jsou velmi užitečné pro malé podniky.

Důležité je zapojení spotřebitelů: všichni, kdo se účastní, uvedou seznam svých zájmů, co chtějí podporovat a co hledají. Jak obchodníci, tak spotřebitelé se objeví vzájemně jakoby

v zrcadle, tam se ukáže, kolik kdo činí pro více spolupracující ekonomii.

Mezi nové možnosti patří např. doplňující platební systém, jehož prostřednictvím dávají obchodníci slevy či úvěry členům sítě. Mnoho možností sociální architektury stimuloval i internet. Nemá jít jen o dost nudný pojem sociální zodpovědnosti, ale o více, o vlastní kreativitu – peníze se mohou stát tvůrčím elementem, mohou umožňovat výměnu

energie, nikoli být jenom potlačujícím činitelem. Peníze by se měly pohybovat z místa na místo spolu s vědomím o nich, o jejich účelu.

referuje *J. Bouzek*

Nové pole v biodynamickém zemědělství

Pěstování organických květin je proti jiným odvětvím biologického zemědělství méně rozšířeno, ale může být velmi úspěšné. Produkuje květiny, které jsou přirozenější, pěknější, lépe vydrží, jsou odebírány těmi, kdo mají zájem o trvale udržitelný rozvoj. Dobré prosperity biodynamických farem v Kalifornii se podařilo dosáhnout pomocí distribuční sítě „Organic Bouquet“. Organické květiny se sice nejedí, ale jejich pěstování ozdravuje půdu i krajinu; jsou alternativou ke komerční produkci, která ničí půdu, na níž jsou květiny pěstovány, i její okolí; také takové firmy zacházejí se svými zaměstnanci mnohdy velmi neférově.

J.B.

Dvojitý proud času?

Moderní fyzika stojí v mnoha svých poznatcích na hranici duchovního světa, už překročila dožívající materialismus obvyklého povědomí typu naší společnosti Sisyfos. Nelokální vztahy, které se přenášejí i na vzdálená místa, aniž bychom věděli jak, jsou jednou z otázek dneška. Německý fyzik Tumulka se tento jev pokouší vysvětlit obráceným tokem času, od efektu ke kause. O takovém čase hovořil Rudolf Steiner jako o okultně- astrálním čase. Tumulkova hypotéza je s ním identická, ale přece jen ukazuje, jak moderní věda při svém současném tápání přichází ke hranici duchovního světa, jehož existenci už dnes mnozí z moderních vědců bez velkých obtíží přiznávají, i když tomuto duchovnímu světu jen málo rozumějí.

J.B.

Dějinný rytmus, archandělé a jiné duchovní bytosti za ním

Emil Páleš pokračuje ve svém zkoumání periodicity dějinných rytmů a prohlubuje svá zjištění publikovaná v knize, recenzované v tomto časopise před dvěma lety, dalšími poznatky. Samozřejmě i tyto další rytmy platí zhruba, „cum grano salis“. Rudolf Steiner mnohokrát zdůrazňoval, že výpovědi z duchovního světa i jejich aplikace na svět fyzický nikdy neplatí dogmaticky, že nadto je vše, co působí z duchovního světa do světa fyzického, daleko komplikovanější, než může vystihnout jakékoli jednoduché schéma, ale přesto je tato Emilem Pálešem nastoupená cesta bezpochyby již dnes plodná, a přejme mu do dalšího bádání mnoho úspěchů. Vypořádání se s materialistickou vědou je nutno provádět se stejnou či ještě větší exaktností, než se jí vyznačuje tzv. vnější materialistická věda, která nás stále ještě v běžném vědomí naší doby obklopuje.

Ale rytmologie je podnětem i pro praktický život. My starší víme z vlastní zkušenosti, že rytmus nahrazuje sílu. Život ve správném rytmu posiluje sílu k uzdravení, ke splnění povinností řádným způsobem. Je i podnětem a předpokladem k tomu, abychom mohli učinit něco se sebou samým ve vyšším smyslu, na své duchovní stezce. Dnešní hektičnost kolem nás je součástí onoho šumu, který se snaží zabránit vnímání duchovního, zatemnit naše vědomí. Nesmíme být líní, ale nesmíme ani propadnout hektičnosti, kterou bychom nakonec více zkazili, než vylepšili. I správný, vnitřně vyrovnaný vztah k času je nezbytnou podmínkou naší hlubší existence.

J.B.

Darování osvobozuje svědomí a pomáhá těm, kdo dávají

Z interview s Charlesem Terrym v RSF Quarterly z června t.r. mne zaujala jedna myšlenka. Filantropie nemůže sama o sobě vyřešit problémy lidstva, ale může přispět k jejich zmírnění, a současně vychovává ty, co na tomto poli přispívají, kteří jsou ochotni chudým a potřebným něco dát. Nejenže mohou pociťovat uspokojení z radosti druhých, i jejich psychické problémy se zmírňují a léčí tím, že pomohou někomu jinému než sami sobě. Pomáháme-li jiným, pomáháme i sobě pro naši vnitřní harmonii, v našem vnitřním růstu. I v malém platí: co jste učinili jednomu z těch maličkých, i mně jste učinili.

J.B.

Recenze: Arthur Zajonc, *Catching the Light, The Entwined History of Light and Mind*, Oxford University Press, Oxford- New York 1993 atd.

Mezitím vyšlo několik dalších vydání, ale doma mám to první, a proto především o něm, jen s přihlédnutím k dalším. Kniha vyšla také německy, španělsky v několik dalších menších jazycích a stala se svým způsobem bestsellerem. Byla vydána také v jednom z nejprestižnějších světových nakladatelství, ačkoli je psána anthroposofem i u nás známým, mnohaletým generálním tajemníkem Americké anthroposofické společnosti, také u nás známým svými zajímavými přednáškami. Recenze chce připomenout i poslední návštěvu autorovu v Praze v červenci t.r., kdy se účastnil světové konference o problémech inteligence a vnímání, ale u nás se nakonec organizace jeho přednášky ve společnosti nestihla.

Oč v knize jde? Je to v jednom aspektu přehled vývoje názorů na světlo, optické a rozumové vnímání a poznávání okem. Začíná starými naukami, kdy se soudilo, že mezi okem a světlem je úzký vzájemný vztah, zabývá se pozdějšími teoriemi a dostává k současným názorům tzv. vědeckým, ke Goethově nauce o barvách a také rozvíjí myšlenky Rudolfa Steinera v tomto oboru – víme, že podle něho oko vzniklo působením slunce, jehož paprsky do něho zasahují. Autor se zabývá také otázkou pochopení viděného, sleduje osud těch, kterým bylo umožněno vidění až v dospělém věku, a jak pro ně bylo těžké (někdy i nemožné) složit si optické vjemy, se kterými neměli zkušenosti z dětství, do smysluplného obrazu, pochopení vnímaného.

Arthur Zajonc patří k těm fyzikům, kteří pochopili, že moderní věda je na hranici vědy duchovní, že se svým způsobem vrací na novém stupni poznání k poznatkům starých filozofií a náboženství. Samozřejmě nejde o opakování, v dnešní situaci nejde o zjevení, ale o pochopení zobrazeného. Zajonc úspěšně polemizuje s názory, podle nichž mozek není nic jiného než stroj, a lidskou identitu, duši, za ním hledat by bylo nevědecké. S tímto postupem, který vyvozuje z dílčích objevů neurologie, poukazuje na určité jevy systému, nelze pochopit myšlení, jehož je mozek nástrojem, ale právě jen nástrojem.

Ostatně samo myšlení, živé myšlení, bylo dlouho kladeno do srdce, a tak soudí ještě dnes velká část lidstva, mající pro tento názor důvody, které lze také brát vážně. Víme dnes také, že se světlo může chovat jako korpuskule (fotony, tedy tělíčka) či vlny podle toho, pro co se rozhodne experimentátor, a obojí může být tedy správnou odpovědí v experimentu. Vlastnosti fotonů lze potom ve výkladu definovat už jen tak obecně, že už vlastně ani o vlastnosti v obvyklém slova smyslu nejde. Hmota ostatně vůbec už zmizela i z tzv.

„materialistického“ pojetí fyziky. Z mnoha důvodů se zdá platit i to, že třeba barvy jsou –jako už v Goethově nauce o barvách – výrazem našeho subjektivního vnímání spíše než vnější kvalitou. Barevná škála viditelných barev odpovídá ve své struktuře členění např. tónové stupnici. Ani názor starých filozofů, kteří soudili, že z oka něco vychází vstříc vnímanému objektu, nemusí být nesprávný. I při pokusech naše zkušenost určuje výsledky pokusu, nelze

být neúčasten na zkoumání. Z druhé strany poetické mimovědecké zkoumání nás informuje o mnoha stránkách světla a viděného hlouběji a významněji, než mnohé práce tzv. vědecké.

Všechny existující lidské kultury smýšlely o světle různými způsoby. Kvantová teorie očistila světlo od nakolik naivních jeho atributů, ale nakonec v tomto dramatu vývoje myšlenek o světle zůstává pravdou, aspekty pravdy. mnohé, co je nazíráno z různých hledisek. Pravý umělec, mnich v meditaci a motlitbě, a také vědec se snaží uchopit poznání nikoli jako objekt, ale jako událost. Moment kritického významu je moment poznání, spatření něčeho. Po milénia byl patrný východ slunce, ale nikdo si nevšiml zemské rotace. Může se naházet spousta kamení a nevidět přitom parabolickou linii jeho letu. Můžeme se šedesátkrát v životě probudit a nikdy neuvidíme světlo. Proč je tomu tak ? Protože sledujeme bezprostřední vjemy smyslů, poskytované nám jako brána ke skryté realitě za nimi. Zvyky naší civilizace, dogmata naší výchovy určují naše vidění. Atomy se staly nesmrtelnými bohy, fotony jejich hvězdnými vyslanci.

Poznání není objektem, se kterým by se dalo obchodovat jako s nemovitostí, ale moment epifanie, zjevení, který musíme opatrovat. Až příliš často přecházíme okolo zjevení kvůli hodnotám, které jsou více při ruce, pro abstraktní informaci, nový pohled ve starém rouše, rovnice, jejíž znaky by mohly něco vyjevit, ale do jejichž podstaty dále nejdem. Jsou to kameny poznání namísto chleba, idoly namísto bohů. Vnímání zjevení vyžaduje orgány tohoto vnímání, vnitřní nástroje; nové poznávání vyžaduje nové nástroje. Všichni v sobě máme rudimentární orgány poznání, ale nedáváme jim potravu, kterou potřebují, zanedbáváme praxi cvičení, v jejichž světle mohou tyto orgány růst a kvést.

Foton není objektem, který by se dal vzít do ruky jako hrst hlíny. Jeho charakter nás nutí, abychom chápali stejně jako viděli, k poznání jako události. Porozumění tohoto druhu, vhledy do mnohofasetové přírody, nejsou výhradním vlastnictvím fyziky dvacátého století. Naše vhledy nevyčerpávají bohatství světla, ale doplňují správné poznání minulosti. Také budoucnost se jeví být jasnější. Archetypální experimenty kvantové optiky a meditace současného básníka nám na stejné úrovni umožňují čerstvé, bezprostřední pochopení, ale pouze tehdy, nalezneme-li trpělivost, abychom se vychovávali ve světle, stali se spojenými s jeho světlem, jak doporučovali Cézanne i Buddhagosa.

Během tisíciletí kultury vítaly a odhazovaly nesčetné obrazy světla. V jednom lidském životě jsem také prožili několik následných chápání světla. Skrze vědu, uměleckou praxi a tichou kontemplaci se světlo stále znovu vytváří v oku naší mysli, dává čerstvá zjevení o sobě každé nové generaci. Viděno tisícem očí, světlo zůstává u nás, v útočišti, který jsme pro něj zřídili.

Vidění světla je metaforou pro vidění neviditelného ve viditelném, pro poznání onoho křehkého systému, který drží naši planetu a celou existenci světa dohromady. Až opravdu uvidíme světlo, jistě uvidíme i to ostatní.

Jak víme od Rudolfa Steinera, síla myšlení v nás je totéž jako síla světla ve vnějším světě, a spojení obého je částí stezky, kterou bychom měli jít.

J. Bouzek

Obsah

Rudolf Steiner, Před usnutím

Konec sociálního státu?, Jan Bouzek

Amerika, Německo a my, J. Bouzek

Souvislost umění s poznatky duchovní vědy, o přednášce Rudolfa Steinera ze dne 29. 12.

1914 referuje J. Bouzek

O návrhu ústavy Evropské unie, J. Bouzek

Problém rozdělení rozumu, citu a vůle a potřeba jeho překonání, J. Bouzek
Waldorfské školství u nás a ve světě a globalizace, J. Bouzek
Ani klonovaná zvířata nejsou identická (J.B.)
Jak si mohou občané a spotřebitelé získat moc. Interview s Gregem Steltenpohlem (podle
RSF Quarterly 31. 3. 2003, kráceno, referuje J. Bouzek)
Nové pole v biodynamickém zemědělství (J.B.)
Dvojitý proud času? (J.B.)
Dějinný rytmus, archandělé a jiné duchovní bytosti za ním (J.B.)
Darování osvobozuje svědomí a pomáhá těm, kdo dávají (J.B.)
Recenze: Arthur Zajonc, Catching the Light, The Entwined History of Light and Mind,
Oxford University Press, Oxford- New York 1993 atd.

Inhalt

Rudolf Steiner, Vor dem Einschlafen
Ende des Sozialstaates?, Jan Bouzek
Amerika, Deutschland und wir, J. Bouzek
Vom Verhältnis der Kunst mit den der Geisteswissenschaft, nach dem Vortrag von Rudolf
Steiner am 29. 12. 1914 referiert J. Bouzek
Von Entwurf der Verfassung der Europäischen Union, J. Bouzek
Der Zerfall der engen Beziehung zwischen Vernunft, Fühlen und Wollen und seine
Überwindung, J. Bouzek
Waldorfbewegung bei uns, in der Welt und die Globalisierung, J. Bouzek
Nicht mal die klonierten Tiere sind identisch (J.B.)
Wie können die Bürger und die Verbraucher die Macht gewinnen. Interview mit Greg
Steltenpohl (nach RSF Quarterly 31. 3. 2003, gekürzt, referiert J. Bouzek)
Neues Feld in der bio-dynamischen Landwirtschaft (J.B.)
Doppelstrom der Zeit? (J.B.)
Rhythmus der Geschichte, Erzengel und andere Geistige Wesen dahinter
(J.B) Das Geben befreit das eigene Gewissen, sie hilft denen, die geben (J.B.)
Besprechung: Arthur Zajonc, Catching the Light, The Entwined History of Light and Mind,
Oxford University Press, Oxford- New York 1993 usw.